

CELE ZECE PORUNCI ALE ZILELOR NOASTRE

Această carte, publicată în cadrul Programului de sprijin pentru publicare „Nicolae Iorga“, a beneficiat de susținerea Institutului Francez din România și a Institutului Francez din Paris.

ANDRÉ CHOURAQUI

CELE ZECE PORUNCI
ALE ZILELOR NOASTRE

Zece porunci
pentru a-l împăca pe Om cu omenescul

Traducere din franceză de
NICOLETA NEAGOE

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Marieva Ionescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP: Radu Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Proeditură și Tipografie

André Chouraqui
Les dix commandements aujourd'hui
© Éditions Robert Laffont, Paris, 2000
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2012, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHOURAQUI, ANDRÉ
Cele Zece Porunci ale zilelor noastre / André Chouraqui;
trad.: Nicoleta Neagoe. – București: Humanitas, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-973-50-3843-4
241.6

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin email: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Cuprins

Întru amintire	11
----------------------	----

Partea întâi DE LA ÎNDATORIRILE OMULUI LA DREPTURILE OMULUI

Liminarii	17
<i>Cum s-a ajuns aici?</i>	18

Partea a doua CELE ZECE PORUNCI

Poruncile înaintea celor Zece Porunci	
<i>Adam și Eva</i>	35
<i>Cain și Abel</i>	39
<i>La originile idolatriei</i>	39
<i>Potopul: omul în concurență cu divinul?</i>	40
<i>Babel și confuzia limbilor</i>	42
<i>Avram alias Avraam</i>	43
<i>Prima poruncă pentru poporul lui Israel</i>	44
<i>Zece porunci de inițiere în viață și în știință</i>	44

Prima poruncă	
<i>Poruncile libertății</i>	58
<i>În iudaism</i>	61
<i>În spațiul creștin</i>	66
<i>În Islam</i>	69
<i>În lume</i>	74
<i>Spre o etică globală?</i>	76

6 CELE ZECE PORUNCI ALE ZILELOR NOASTRE

A doua poruncă

<i>În iudaism</i>	83
<i>În spațiul creștin</i>	84
<i>În Islam</i>	87
<i>Artă și religie</i>	89
<i>În lume</i>	93
<i>Spre o etică globală?</i>	96

A treia poruncă

<i>În Biblie</i>	101
<i>Magia și știința</i>	104
<i>În iudaism</i>	107
<i>În spațiul creștin</i>	109
<i>În Islam</i>	112
<i>Taoismul</i>	114
<i>Budismul</i>	116
<i>Despre fanatism</i>	118
<i>Spre o etică globală?</i>	121

A patra poruncă

<i>În Biblie</i>	127
<i>În iudaism</i>	129
<i>În spațiul creștin</i>	132
<i>În Islam</i>	134
<i>În lume</i>	135
<i>Sclavia astăzi</i>	138
<i>Omul și mediul</i>	139

A cincea poruncă

<i>În Biblie</i>	145
<i>În iudaism</i>	149
<i>În spațiul creștin</i>	151
<i>În Islam</i>	155
<i>În lume</i>	159

A șasea poruncă

<i>În Biblie</i>	165
<i>În iudaism</i>	168
<i>În spațiul creștin</i>	171

<i>În Islam</i>	174
<i>În lume</i>	177
<i>Războaie drepte, războaie nedrepte</i>	178
<i>Astăzi, să protejăm viața!</i>	182
<i>Spre o etică globală?</i>	187
A șaptea poruncă	
<i>În iudaism</i>	198
<i>În spațiul creștin</i>	200
<i>În Islam</i>	202
<i>Familia astăzi</i>	204
<i>Spre o etică globală?</i>	207
A opta poruncă	
<i>În Biblie</i>	210
<i>În iudaism</i>	212
<i>În spațiul creștin</i>	213
<i>În Islam</i>	216
<i>În lume</i>	217
<i>Furtul numelui și consecințele acestuia</i>	220
<i>Furtul de nume astăzi</i>	224
<i>Spre o etică globală?</i>	225
A noua poruncă	
<i>În iudaism</i>	228
<i>În spațiul creștin</i>	229
<i>Imposibilul deicid</i>	232
<i>Când un papă își cere iertare</i>	237
<i>În Islam</i>	242
<i>În lume</i>	243
<i>Spre o etică globală?</i>	244
A zecea poruncă	
<i>În Biblie</i>	246
<i>În iudaism</i>	248
<i>În spațiul creștin</i>	250
<i>În Islam</i>	252
<i>În lume</i>	253
<i>Spre o etică globală?</i>	253

Partea a treia
DINCOLO DE RELIGII

O mutație universală.	261
Papii deschid calea	269
În căutarea legământului legămintelor	272
Sunteți Dumnezei, toți sunteți fii ai Celui Preaînalt	275
Dacă lumea ar vrea	278
Anexă	
Numele divine în Biblie	283
Lista ilustrațiilor	288
Bibliografie	289

Această carte este dedicată memoriei președintelui René Cassin, redactor principal al Declarației Universale a Drepturilor Omului, maestrului, prietenului, drept omagiu filial și recunoscător.

Întru amintire

Această carte a beneficiat, în conceperea și realizarea sa, de cursul prietenului meu Charles Ronsac, editor, care, împreună cu Bernard Fixot, mi-a propus s-o scriu. Proiectul de a publica *Cele Zece Porunci ale zilelor noastre* a trezit în mine o dorință pe care o nutream de multă vreme: să-mi închei opera consacrată traducerii Bibliei, a Noului Testament și a Coranului printr-o lucrare de sinteză. Pe 3 octombrie 1996, supraviețuind unui accident vascular cerebral, credeam că va trebui să renunț. Invitația prietenilor mei m-a determinat să mă apuc din nou de lucru. Corespondența cu Charles Ronsac, născută pe parcursul elaborării acestui proiect, este exemplară pentru ceea ce poate fi – deși adesea nu se întâmplă așa – relația dintre un autor și editorul său.

Să o spunem fără înconjur: pe urmele lui Avraam și ale lui Moise, strămoșii Decalogului, numai noi doi adunăm vreo 175 de ani de experiență și de viață...

Soția mea, Annette, alături de mine de aproape o jumătate de secol, i-a adus pe lume nu numai pe cei cinci copii ai noștri, ci și fiecare dintre cărțile născute din căsătoria noastră. Nici măcar o frază nu a scăpat vigilenței sale, nici – pentru acest volum – a colabora-toarei mele, Nicole Benoît.

Cyril Aslanov, conferențiar la Universitatea Ebraică din Ierusalim, și Nathalie Théry m-au ajutat de asemenea să nuanțez, să ilustrez și să actualizez sensul acestei cărți.

Îmi îndrept întreaga recunoștință spre ei, cu bucuria speranței noastre.

Figura 1:

Acum trei milenii, cele Zece Porunci¹ sau Declarația universală a îndatoririlor omului

1. *Atunci a rostit Domnul: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, care te-a scos din pământul Egiptului² și din casa robiei.*
2. *Să nu ai alți dumnezei [...].*
Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare [...].
3. *Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert [...].*
4. *Adu-ți aminte de ziua odihnei [...].*
Lucrează șase zile [...].
Iar în ziua a șaptea, [...] să nu faci în acea zi
nici un lucru [...].
5. *Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta [...].*
6. *Să nu ucizi [...].*
7. *Să nu fii desfrânat [...].*
8. *Să nu furi [...].*
9. *Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău.*
10. *Să nu dorești casa aproapelui tău, să nu dorești femeia*
*aproapelui tău [...].**

1. Ieș. 20, 2–17. În ebraică și în greacă se spune: Cele Zece Cuvinte sau Decalogul.

2. Misraim; denumirea ebraică a Egiptului. [În textul original, autorul păstrează această denumire (n. tr.).]

* Pentru citatele din Biblie și Coran am folosit: Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993 (pentru Vechiul Testament); Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, traducere de Dumitru Cornilescu, 1924, disponibilă la www.Biblia.PentruViata.ro (pentru Noul Testament); Coranul, traducere din limba arabă, introducere și note de George Grigore, Editura Herald, București, 2006 (n. tr.).

Figura 2:

Astăzi, iată câteva extrase din Declarația Universală
a Drepturilor Omului proclamată de Adunarea Generală
a Națiunilor Unite la palatul Chaillot din Paris,
vineri, 10 decembrie 1948.

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi.

Fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație [...].

Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în servitute [...].

Nimeni nu va fi supus la torturi [...].

Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii.

Nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar.

Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată [...].

Orice persoană are dreptul de a circula în mod liber [...].

În caz de persecuție, orice persoană are dreptul să caute azil și să beneficieze de azil în alte țări.

[...] Bărbatul și femeia [...] au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie.

Orice persoană [...] are dreptul la proprietate [...].

Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei [...].

Orice persoană are dreptul la muncă [...].

Orice persoană are dreptul la odihnă și la recreere [...].

Orice persoană are dreptul la un nivel de trai corespunzător [...].

Individul are îndatoriri față de colectivitate [...].

Partea întâi

DE LA ÎNDATORIRILE OMULUI
LA DREPTURILE OMULUI

Liminarii

În umila sinagogă a orașului meu natal din Aïn Témouchent, în Algeria, cele Zece Porunci erau scrise cu litere de aur pe două scânduri din stejar, agățate deasupra dulapului unde stăteau rulourile cu Tora¹. La fel ca toți ceilalți copii evrei, învățam pe de rost cele Zece Porunci fundamentale ale căror 620 de litere ebraice, pe două coloane aliniate, dansau în fața ochilor mei și mă fascinau. Mă minunam în fața acestor Zece Porunci care rezumau tot ceea ce omul poate să înțeleagă și să dorească pentru univers. Acestea descriu realitatea Creatorului revelat ca Ființă supremă, Cel de a cărui existență nu se poate îndoi nimeni, întrucât nu are Nume care să fie rostit, Dumnezeu, *Ființa care era, este, va fi și face să fie*: Ființa creatoare fără de care nimic nu ar exista, Fără Nume, Nenumit, fără altă istorie decât aceea a creaturilor sale, născute din Verbul Său.

Enigma care mi s-a impus din copilărie era aceea de a găsi o dezlegare pentru contradicția dintre natura omului, idolatru, violent, ucigaș, adulterin, hoț, mincinos, și Legea pe care o admiram pentru evidența și concizia ei luminoasă. Pe când eram de-o șchioapă, vedeam din pragul ușii de acasă cum trec pe stradă evrei, printre care mă număram și eu, creștini și musulmani. Nu mică îmi era surprinderea

1. Cuvântul *Tora* desemnează în ebraică Scripturile revelate lui Moise de către Dumnezeu.

când îi auzeam certându-se și ridicând vocea. Noi, evreii, eram închiși în ghetoul nostru religios, înainte de a fi transformați de colonizarea franceză în descendenți ipotetici ai lui Vercingetorix. În familiile noastre ne consideram copii ai patriarhilor, ai lui Avraam, Isaac și Iacov. În școlile coloniei, apoi în universitățile sale, deveneam moștenitorii Revoluției Franceze, fiii enciclopediștilor. Francezii și arabii se priveau atunci, mai mult decât oricând, cu indiferență. Relațiile dintre ei erau acelea dintre cuceritori și cucerțiți, ba chiar dintre stăpâni și sclavi, uniți totuși de aceeași ignoranță și același dispreț față de evreii care eram. Evreii, creștinii și musulmanii, vecini între ei, se înfruntau într-un conflict cu atât mai paradoxal cu cât pretindeau că se trag din același Dumnezeu și din aceeași patriarhi. Scripturile lor, Biblia ebraică, Noul Testament grec și Coranul arab vizau să orânduiască pe pământ împărăția lui Dumnezeu. Toată lumea știe cum a sfârșit Algeria franceză în haos și în moartea a nenumărate victime, în disprețul bunului-simț.

Cum s-a ajuns aici?

În Iudeea, evreii fuseseră arhivarii Cuvântului revelat profeților în diversele cărți reunite în Biblia evreiască. Distrugerea Iudeii și a Templului din Ierusalim de către romani în anul 70 al erei noastre îi va confrunta pe supraviețuitorii acestui război – pe care Tacit îl consideră cel mai sângeros din Antichitate – cu o problemă care părea insolubilă: cum să păstrezi Cuvântul? Dar comunitățile evreiești din diaspora s-au organizat în exil, iar Biblia a supraviețuit sub îndrumarea spirituală a rabinilor. Iudaismul s-a născut pentru a păstra sub egida lor credința, speranța, limba și cultura poporului din exil. Biblia, amintirea profeților și a regilor

săi au asigurat permanența Israelului până la întoarcerea în leagănul istoriei sale.

Bibliei iudaice i se adăuga în paralel Noul Testament al unei religii noi, creștinismul, religie fondată de Sfântul Pavel și de apostolii lui Isus. Decalogul reprezenta inima acestui nou profetism pe care creștinismul îl răspândea în lume. În secolul al VII-lea, un nou profet, Mohamed¹, a vestit o a treia religie, islamul, și ea născută din prolificitatea celor Zece Porunci. Mesajul Coranului viza împlinirea legămintelor precedente, acelea ale lui Moise² și Isus, să dea viață legămintelor întregii umanități cu Ființa care a făcut cerul și pământul, salvând astfel lumea. Moise își vestise Legământul în ebraică, în Biblie. Noul Legământ al lui Isus îl confirma în Noul Testament în greacă. Coranul în arabă, scriere care confirma Tora și Evangheliile, trebuia să autentifice prin vocea lui Mohamed cele două legăminte anterioare.

Dar în loc să se recunoască drept surori în slujba aceleiași misiuni, cele trei religii avraamice³ au devenit dușmane și au intrat, de îndată ce au apărut, în conflicte și războaie interminabile care continuă și astăzi. Expulzat din regatul său din Iudeea de către Imperiul Roman, Israelul, în exilurile sale, se închidea în el însuși în speranța întoarcerii în Pământul Sfânt unde va asista la realizarea tuturor minunilor Făgăduinței. Trăgându-și forța din Evanghelia lui Cristos,

1. Numele *Muhammad* se pronunță diferit în diversele limbi în care este tradusă Biblia. Am ales să revenim la transcrierea sa în limba arabă: *Muhammad*. [Pentru traducerea în limba română, va fi utilizată forma Mohamed (n. tr.).]

2. Numele *Moshè* se pronunță diferit în diversele limbi în care este tradusă Biblia. Am ales să revenim la transcrierea sa în ebraică: *Moshè*. [Pentru traducerea în limba română, va fi utilizată forma Moise (n. tr.).]

3. A se vedea tabelul de la pag. 21.

creștinii sperau să convertească întreaga lume la credința lor și să înfăptuiască astfel Făgăduința sub semnul Crucii. La rândul lor, musulmanii aspirau să-i convertească pe evrei și pe creștini la legea islamului, care trebuia să guverneze întreaga umanitate sub semnul Semilunii.

Învățătura disprețului față de Celălalt în propria lui identitate era răspândită pretutindeni, în detrimentul adevărului și al păcii. În ochii creștinului, evreul nu făcuse în regretabila sa existență decât să-l crucifice pe Isus Cristos, iar musulmanul era dușmanul Crucii. În locul Legământului legămintelor, istoria a devenit teatrul unui război permanent. Pretutindeni, coabitarea descendenților lui Avraam a fost însângeraată de cele mai cumplite tragedii ale istoriei, de războaie, persecuții și expulzări; cruciadele și Inchiziția au fost lamentabile exemple. Cele Zece Porunci, onorate de toată lumea, erau astfel universal încălcate și trădate de ura generatoare de suferințe dramatice pe care Psalmii și profeții nu încetau să o denunțe.

Ura era prezentă peste tot în Europa – e de ajuns să amintim aici pogromurile din Rusia, din Polonia și din alte țări din Europa Centrală. Se răspândea în Franța, în ziare și prin scrierile antisemite precum Protocoalele Înțelepților Sionului care poluează și astăzi arcele Internetului și numeroase librării arabe, surse de inspirație pentru atentate, jafuri și asasinate. După ascensiunea rasismului, a cărui principală furnizoare devenise Germania lui Hitler, a survenit războiul dintre 1939 și 1945, cel mai sângeros din întreaga istorie europeană, cu ale sale aproximativ șaptezeci de milioane de victime, dintre care șase milioane de evrei, bărbați, femei și copii, uciși în lagărele naziste. Limitele ororii au fost depășite în luptele din al Doilea Război Mondial și, mai mult chiar, în carnagiile lagărelor de exterminare. Ura a fost

Figura 3: Avraam și cele trei religii avraamice¹

Strămoș al celor trei religii născute din caracterul fecund al Bibliei:
iudaismul, creștinismul și islamul

		
Tată al lui Isaac, al cărui fiu, Iacov, va lua numele de Israel și își va pecetlui legământul cu Dumnezeu. În această calitate, este strămoșul popo- rului evreilor și al întregului Israel.	Tată spiritual al tuturor credincioșilor: promisiunile care i-au fost făcute s-au împlinit întru Cristos. În această calitate, este strămoșul evreilor și al creștinilor.	Tată al lui Ismael, alături de care a construit Kaaba la Mecca, sanctuar central al Dumne- zeului unic. În această calitate, este strămoșul arabilor și, din punct de vedere spiritual, al musulmanilor.
Model exemplar al fidelității față de Tora lui Moise, înfăptuită în credință.	Model exemplar al unei fidelități de nezdruncinat în credință: îl anunță pe Cristos. Justificat prin credința care precedă operele.	Model exemplar al pacificării necondi- ționate (=islam): primul musulman; obține dreptate grație credinței sale în Allah, cultul divin sub privirea lui Allah.
Sacrificiul lui Isaac, prototipul celei mai dure încercări a credinței.	Sacrificiul lui Isaac, prototip al darului pe care ni-l face Dumnezeu: fiul lui Dumnezeu.	Părăsind Harân-ul, este prototipul Pro- fetului care pără- sește Mecca (<i>hedjra</i> , hegira – „fugă“).
Beneficiar al promisiunilor făcute lui Israel: Popor și Pământ.	Beneficiar al promi- siunilor făcute tutu- ror popoarelor: Isus Cristos, moștenitor al lui Avraam.	Beneficiar al Revelației originare, consemnată fără greșeală în Coran.

1. După Hans Küng, *Le Judaïsme*, Le Seuil, Paris, 1995, p. 40.

importată în Algeria prin campaniile lui Drumont¹. Acestea erau cu atât mai periculoase cu cât se exprimau într-o țară musulmană unde evreul avea statut de *dhimmi*, adică de protejat. În perioadele de criză, această protecție tindea să facă loc masacrelor, minipogromurilor însoțite de jafuri în ghetourile în care erau în continuare plasați evreii.

În fața acestor conflicte ucigașe și a întrebărilor pe care le ridicau, singurul recurs era, în opinia mea, întoarcerea la sursele noastre și respectarea celor Zece Porunci, universal prezente în speranța noastră.

Imediat după război, am fost introdus de către prietenii mei pe lângă comitetul central al Alianței Israelite Universale și pe lângă președintele său, profesorul René Cassin. Avea o încredere viscerală în virtutea dreptului și credea în puterea justiției. Pentru el, legea era antidotul violenței. Mare mutilat al războiului din 1914–1918, și-a consacrat întreaga viață realizării acestui ideal pe care ni l-a transmis. În timpul celor treizeci de ani cât i-am fost colaborator apropiat, am învățat că era necesar să depășesc caracterul abstract al celor Zece Porunci și să le pun în practică în mod concret pentru apărarea persoanei umane, a fiecărei ființe din carne al cărei sânge curge pe câmpurile de bătlie, în închisori și în lagărele de concentrare.

René Cassin tocmai terminase redactarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, alături de doamna Eleanor Roosevelt. Amândoi vedeau în ea singurul răspuns la atrocitățile descoperite după al Doilea Război Mondial. Scriau următoarele: „Necunoașterea și disprețuirea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă con-

1. Édouard Drumont: jurnalist și om politic (1844–1917). Anti-semit virulent, autor al lucrării *La France juive*.

știința umanității. “Adunarea Generală a Națiunilor Unite reunită la Paris, la palatul Chaillot, pe 10 decembrie 1948 înțelegea să afirme în mod solemn „că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, al justiției și al păcii în lume”.

Eram lângă René Cassin când a rostit, în calitate de reprezentant al Franței, mărețul său discurs de prezentare a Declarației Universale a Drepturilor Omului, pe care Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat-o prin unanimitatea celor cincizeci și opt de membri ai săi.

Lui René Cassin îi plăcea să compare această Declarație cu Decalogul. Aceste texte, despărțite de mai bine de treizeci și trei de secole, apar amândouă în istorie la sfârșitul unor epoci extrem de tulburate: fie că au ieșit din sclavagismul egiptean sau că sunt supraviețuitori ai războaielor sau ai lagărelor de concentrare naziste, oamenii simt o nevoie irezistibilă de a-și afirma solemn dreptul de a trăi în unitatea familiei umane. Declarația Universală a Drepturilor Omului explora tocmai această nevoie. Decalogul își trăgea autoritatea de la Ființa care, pe vârful muntelui Sinai, îl proclama. Declarația Universală emana direct de la comunitatea juridică organizată a tuturor popoarelor și exprima aspirațiile comune tuturor oamenilor. Adunarea Generală a Națiunilor Unite prezenta acest text ca „idealul comun de atins de către toate popoarele și toate națiunile pentru ca toți indivizii și toate organismele societății, având această Declarație constant în minte, să se străduiască [...] să asigure [...] recunoașterea și aplicarea universale”. Declarația propovăduia un act de credință în drepturile fundamentale ale oamenilor, radical negate în timpul anilor de război.

Pentru René Cassin, Declarația Universală a Drepturilor Omului era un Decalog laic și deci care putea fi primit

de toate popoarele, indiferent de credință. Tot lui îi datorăm și faptul că această Declarație, despre care avea o viziune profetică, a fost universală mai degrabă decât internațională, accentul principal fiind pus, în redactarea ei, mai degrabă pe persoana umană decât pe stat. În discursul său în fața Adunării Generale a Națiunilor Unite, spunea că, din punctul lui de vedere, aceasta se prezenta „drept cel mai viguros, cel mai necesar dintre protestele umane împotriva atrocităților și opresiunilor cărora le căzuseră victime atâtea milioane de ființe umane de-a lungul secolelor și, în special, în timpul ultimelor două războaie mondiale. Cea mai recentă dintre aceste opresiuni fusese săvârșită, sub deghizarea unei „cruciade a drepturilor omului“, de către partizanii fascismului rasist, dușmani nu numai ai omului, ci și ai celorlalte națiuni ale comunității internaționale.

În cele treizeci de articole ale Declarației, cuvântul „drept“ revine de cincizeci și nouă de ori, în vreme ce cuvântul „îndatorire“ nu apare decât o singură dată – în articolul 29, care subliniază îndatoririle individului față de comunitate. Totuși, dacă omul și-ar îndeplini *îndatoririle* elementare, principalele fiind cuprinse tocmai în cele Zece Porunci, nu ar mai fi necesară o declarație referitoare la drepturile sale. Acestea ar rezulta în mod firesc din ele.

În ianuarie 1969, la întrebarea pusă de Marc Agi¹, care, consacându-i teza lui de doctorat², a avut privilegiul de a se număra printre primii săi biografi, „De ce există o Declarație a Drepturilor Omului și nu o Declarație a Îndatoririlor Omului?“, René Cassin a răspuns: „Când vin dintr-o stare de negare a drepturilor, oamenii care ajung la putere

1. Cf. Marc Agi, *René Cassin*, Plon, Paris, 1979.

2. Marc Agi, *L'idée d'universalité d'après la vie et l'œuvre de René Cassin*, pp. 349–357.

vor să-și proclame drepturile, nu îndatoririle. Dar, cu toate acestea, am reușit să fac astfel încât Declarația să conțină în mod clar principiul îndatoririlor față de comunitate, adică față de colectivitate. Ea conține și îndatoririle față de ceilalți oameni: îndatorirea de a le respecta drepturile.“ Iar la altă întrebare, „Sunteți de acord cu faptul că prima îndatorire constă în respectarea dreptului celui alt?“, René Cassin răspunde: „Dreptul este ca un plic: există exteriorul și interiorul. Exteriorul este dreptul creditorului, iar interiorul este obligația debitorului. Numai că nu e vorba despre o obligație individuală obișnuită a unui om față de alt om, ci despre o îndatorire universală.“¹

Declarația Drepturilor Omului apărea într-o vreme când umanitatea accedea cu adevărat la dimensiunile sale universale. Tocmai atinsese abisurile răului, dobândind mijloacele de a pune capăt propriei existențe. Secolul supraviețuise coșmarului războaielor și al ocupației naziste, precum și tragediilor provocate de imperialism și colonialism, desigur. Dar această umanitate atinsese culmi nebănuite grație savanților, tehnicienilor, poezilor și sfinților săi. Privirea omului era pe punctul de a pătrunde în ultimele secrete ale naturii, acelea ale infinitului mic, precum și acelea ale infinitului mare.

A trebuit să așteptăm anul 1948 pentru ca Națiunile Unite să adopte o declarație universală care să ia în considerare toate dimensiunile umanului: nu numai aspectul constituțional sau politic, ci și dimensiunile economică, socială și culturală. În acea zi de 10 decembrie, întreaga umanitate își manifesta universalitatea deopotrivă spațială, temporală și spirituală.

1. *Ibid.*